

1. Midrash, Devarim Rabbah 11:10

אין לך רשע בכל השטנים כולן כסמאל ואין לך צדיק בכל הנביאים כמשה... היה סמאל הרשע מצפה נשמתו של משה... מיד לבש כעס וחגר חרבו ונתעטף אכזריות והלך לקראתו של משה. כיון שראה אותו שהוא יושב וכותב שם המפורש וזוהר מראהו דומה לשמש והוא דומה למלאך ד' צבקות היה מתיירא סמאל מן משה... ולא מצא פתחון פה לדבר עם משה עד שאמר משה לסמאל (ישעיה מח) "אין שלום אמר ד' לרשעים, מה תעשה בכאן?" אמר לו "ליטול נשמתך באתי." אמר לו, "מי שיגרך?" אמר לו "מי שברא את כל הבריות!" אמר לו, "אין אתה נוטל נשמת." אמר לו, "כל באי העולם נשמתן מסורין לידי!" אמר לו, "יש בי כח מכל באי העולם." אמר לו, "מה כחך?" אמר לו: אני בן עמרם שיצאתי ממעי אמי מהול ולא נצרכת למוהלני, ובו ביום שנולדתי מצאתי פתחון פה והלכתי ברגלי ודברתי עם אבי ואמי ואפי' חלב לא ינקתי, וכשהייתי בן שלשה חדשים התנבאתי ואמרת שעתיד אני לקבל תורה מתוך להבי אש, וכשהייתי מהלך בחוץ נכנסתי לפלטרין של מלך ונטלתי כתר מעל ראשו, וכשהייתי בן שמונים שנה עשיתי אותות ומופתים במצרים והוצאתי ששים רבוא לעיני כל מצרים וקרעתי את הים לשנים עשר קרעים והפכתי מי מרה למתוק ועליתי ודרכתי דרך בשמים והייתי תופס במלחמתן של מלאכים וקבלתי תורה של אש ודרתי תחת כסא אש וסוכתי תחת עמוד אש ודברתי עמו פנים בפנים ונצחתי בפמליא של מעלה וגליתי רזיהם לבני אדם, וקבלתי תורה מימינו של הקב"ה ולמדתי אותה לישראל, ועשיתי מלחמה עם סיחון ועם עוג שני גבורי עובדי כוכבים שבשעת המבול לא הגיעו מים לקרסוליהן מפני גובהן, והעמדתי חמה ולבנה ברום עולם והכיתים במטה שבידי והרגתים. מי יש בבאי עולם שיכול לעשות כן? לך רשע מאן, אין לך לומר כן! לך ברח מלפני, איני נותן נשמת לך!"

No satan is more wicked than Samael, and no prophet was more righteous than Moshe... Wicked Samael anticipated Moshe's neshamah...

Immediately, he clothed himself in anger and girded himself with his sword and cloaked himself in cruelty and he went to greet Moshe. When he saw him, sitting and writing the Explicit Name, and the radiance of his appearance was like the sun, and he resembled a malach of Hashem, Samael feared Moshe... And he could not find an opening to address Moshe until Moshe said to Samael (Yeshayahu 48), "There is no peace, Hashem says to the wicked.' What are you doing here?" He replied, "I have come to take your neshamah." He replied, "Who sent you?" He responded, "The Creator of all creatures!" He replied, "You cannot take my neshamah." He responded, "The neshamot of all who enter this world are given into my hand!" He replied, "I have greater strength than any who have entered this world." He replied, "What is your strength?"

He said: I am the son of Amram. I left my mother's womb circumcised and I did not need circumcision, and on the day I was born I had the ability to speak, and I walked on my feet, and I spoke with my father and mother, and I did not even nurse milk. And when I was three months old I prophesied, saying that I would receive the Torah from fiery flames. And when I walked outside I entered the royal palace and I took the crown from the king's head. And when I was eighty years old I performed signs and wonders in Egypt, and I took 600,000 out before the eyes of all Egypt, and I split the sea into twelve parts and I turned bitter water into sweet and I ascended and walked a path in the heavens, and I took part in battle with the malachim, and I received the fiery Torah, and I dwelled beneath the Throne of fire, and my shelter was beneath a pillar of fire, and I spoke with Him face to face, and I defeated the heavenly forces and I revealed their secrets to humanity, and I received Torah from Hashem's right Hand and I taught it to Israel, and I waged war against Sichon and Og, two idolatrous warriors who, during the Flood, the water did not reach their ankles due to their height, and I made the sun and moon stop in the heights of the world, and I struck them with the staff in my hand and killed them. Who among all who have entered this world could do this? Leave here, wicked one; you cannot say that. Flee from before me, I will not give you my neshamah!

Why isn't Moshe in the Haggadah?

2. Midrash, Shir haShirim Rabbah 3:2

"על משכבי בלילות", זה לילה של מצרים, "בקשתיו את שאהבה נפשי", זה משה, "בקשתיו ולא מצאתיו."
"On my bed at night" – this is the night of Egypt. "I sought the one I loved" – this is Moshe. "I sought him, and I did not find him."

3. "Ani" and not the agent?

- Moshe was our agent to Pharaoh, not Hashem's agent for miracles (Avudraham)
- Moshe spoke to Pharaoh, but did not take us out of Egypt (Tosafot Rid)
- Moshe didn't execute the plague of the firstborn (Shibbolei HaLeKet)
- Hashem remained with the agent (Rav Yosef Dov Soloveitchik)

But there are Jews in the Haggadah

4. The seven stages of Maggid

- Introduce the concept of telling the story, and ask introductory questions
- Speak of our original disgrace – idolatry and descent to Egypt
- The slavery and suffering
- And we cried out to Hashem
- Hashem hears our cry, and registers our suffering
- Miracles follow
- We bring the korban pesach and thank Hashem for our redemption

5. Shemot 2:23-25

And it was, after many days, the King of Egypt died, and the Children of Israel groaned from the labor and they cried out, and their wail rose to Hashem, from the labor. And Hashem heard their cry, and Hashem remembered His covenant with Avraham, Yitzchak and Yaakov. And Hashem saw the Children of Israel, and Hashem knew.

6. Rashi (11th century France) to Shemot 2:23

וימת מלך מצרים - נצטרע והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם:

"And the King of Egypt died" – He developed *tzara'at*, and he slaughtered Jewish children and bathed in their blood.

7. Ramban (13th century Spain) to Shemot 2:23

מנהג כל הנעבדים למלך בליעל רשע שיהיו מצפים ומחכים ליום מותו. וכאשר ראו שמת המלך האנחו מאד ממלך אדם חנף...

The practice of all who are enslaved to a wicked, worthless king, is to anticipate and wait for the day of his death. And when they saw that the king had died, they groaned greatly from the coronation of a cruel man...

8. Ramban (13th century Spain), Challenges to Rambam's Sefer haMitzvot, Aseh #5

ואם אולי יהיה מדרשם בתפלה עיקר מה"ת נמנה אותו במניינו שלהרב ונאמר שהיא מצוה לעת הצרות שנאמין שהוא יתברך ויתע' שומע תפלה והוא המציל מן הצרות בתפלה וזעקה.

And if the exegesis of prayer has a biblical root, we will count it in the Rambam's count and say that it is a mitzvah, in a time of troubles, to believe that Gd hears prayer and saves from troubles through prayer and crying out.

9. Rabbi Aharon Lichtenstein (21st century Israel), *The Duties of the Heart and the Response to Suffering*, footnote 23

It is noteworthy that the Ramban speaks of a duty to believe that *tefillah* is efficacious rather than of a duty to pray.

10. Midrash, Mechilta d'Rabbi Yishmael Bo, Pischa 5

ומנין שלא שנו את לשונם שני' כי פי המדבר אליכם (בראשית מה יב) ואו' ויאמרו אלקי העברים נקרה עלינו וגו' (שם' ה ג) ואומר ויבא הפליט ויגד לאברם העברי (בראשית יד יג)

How do we know they did not change their tongue? "For you see that my mouth speaks to you," "And they said: The Gd of the Hebrews has appeared to us," "And the refugee came, and told Avram the Hebrew."

11. Talmud, Sotah 11b

בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים בשעה שהולכות לשאוב מים הקדוש ברוך הוא מזמן להם דגים קטנים בכדיהן ושואבות מחצה מים ומחצה דגים ובאות ושופתות שתי קדירות אחת של חמין ואחת של דגים ומוליכות אצל בעליהן לשדה ומרחיצות אותן וסכות אותן ומאכילות אותן ומשקות אותן ונוזקות להן...

Rav Avira taught: In the merit of the righteous women of that generation, the Jews were redeemed from Egypt. When the women went to draw water, Hashem prepared small fish in their pails, such that they drew half water and half fish. They then heated two kettles, one of water and one of fish, and brought them to their husbands in the field. They bathed and anointed their husbands, fed them and gave them water to drink, and lived with them...

Matzah

12. Talmud, Pesachim 116a

מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן נמי הוא מסיק ואשתו אופה

What does a pauper do? The man manages the fire and his wife bakes. So, too, here, the man manages the fire and his wife bakes.

13. Midrash, Mechilta d'Rabbi Yishmael, Pischa 13

'צרורות בשמלותם על שכמם' רבי נתן אומר וכי לא היתה שם בהמה? והרי כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר ומה ת"ל על שכמם אלא שהיו ישראל מחבבין את המצוות.

'Bound up in their clothes, on their shoulders' – Rabbi Natan said: Did they not have animals? Doesn't it say, "And *erev rav* also ascended with them, and sheep and cattle!" What does "on their shoulders" teach? But the Jews loved the mitzvot.

14. Rabbeinu Asher (13th-14th century Germany/Spain), Rosh to Pesachim 2:26

ובעלי מעשה וחסידיהם והתמימים מחמירין על עצמן כגאונים המחמירין ולשין ואופין בעצמן כההיא דאמרין מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה:

And people of deeds and pious people and flawless people are strict with themselves like the Gaonim, and they knead and bake themselves, as Pesachim 116 says, "What does a pauper do? The man manages the fire and his wife bakes."

15. Rabbeinu Yaakov ben Asher (14th century Spain), Tur Orach Chaim 460

וכן היה נוהג א"א הרא"ש ז"ל היה משתדל בהן ועומד על עשייתן ומזרז העוסקים בהן והיה מסייע בעריכתן.

And so my father the Rosh practiced; he would work with them and stand over their work and energize those who were involved and aid in their arranging [the dough].

16. Talmud, Pesachim 38a-b

משנה: חלות התודה ורקיקי בזיר עשאן לעצמו אין יוצא בהן עשאן למכור בשוק יוצאין בהן

מנא הני מילי אמר רבה דאמר קרא ושמרתם את המצות – מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח
Mishnah: The challot of the thanks-offering and the rekikin of the nazir, if they prepare it for themselves they do not fulfill their obligation [on Pesach]. If they make it to sell in the market, they do fulfill their obligation.

Gemara: How do we know this? Rabbah said: The Torah says, "And you shall guard the matzot" – matzah which is guarded for matzah, excluding that which is not guarded for matzah, but for some offering.

17. Rabbeinu Yaakov ben Asher (14th century Spain), Tur Orach Chaim 460

וכ"כ רב כהן צדק לצאת ידי חובתו בליל ראשון אינו אלא במצה שאפאה ישראל לשם מצה דכתיב ושמרתם את המצות עד שיהא שימור לשם מצה

And so wrote Rav Kohen Tzedek, to fulfill one's obligation on the first night only with matzah that a Jew baked for the sake of matzah, as it says, "And you shall guard the matzot" – they must be guarded to be matzah.

We are Bnei Amram

18. Talmud, Sotah 11a

עמרם גדול הדור היה...

Amram was the leader of his generation...

19. Talmud, Shabbat 55b

ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן: בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד.

Four died because of the snake's venom: Binyamin son of Yaakov, Amram father of Moshe, Yishai father of David, and Kilav son of David.

20. Talmud, Sanhedrin 82a-b

אמר לו, בן עמרם! זו אסורה או מותרת? ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך?

[Zimri] said to [Moshe]: Son of Amram! Is this one prohibited or permitted? And if you say she is prohibited, who permitted for you the daughter of Yitro?

21. Rashi to Bamidbar 13:30

צווח ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם. השומע היה סבור שבא לספר בגנותו...

He cried out and said, "Did the son of Amram do only this to us?" Those who heard thought he came to shame [Moshe]...

22. Talmud, Sanhedrin 110a

מלמד שעלו שמש וירח לזבול, אמרו לפניו "רבוננו של עולם, אם אתה עושה דין לבן עמרם נצא, ואם לאו לא נצא!" עד שזרק בהם חצים, אמר להן "בכבודי לא מחיתם, בכבוד בשר ודם מחיתם?"

The sun and the moon ascended to Zevul and said to Hashem: Master of the Universe, if You will perform justice for the son of Amram then we will go out, but otherwise we will not go out! Until Hashem hurled arrows at them, saying: For My honor you did not protest, but for the honor of flesh and blood you protested!

23. Talmud, Shabbat 89a

בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו, "רבש"ע, תורה היכן היא?"... אמר לו, "לך אצל בן עמרם."

When Moshe descended from before Gd, Satan came and said, "Master of the Universe, where is the Torah?"... Gd said to him: Go to the son of Amram.